

HONORÉ DE
BALZAC

*Kahden nuoren
aviovaimon
muistelmät*

NTAMO

Kahden nuoren aviovaimon muistelmät

HONORÉ
DE
BALZAC

*Kahden
nuoren aviovaimon
muistelmät*

SUOMENTANUT
L. Onerva

NTAMO
Helsinki
2 0 2 4

UUSINTAPAINOS ORIGINAALISTA

Honoré de Balzac, *Kahden nuoren aviovaimon muistelmat*
(Mémoires des deux jeunes mariées, 1841/1842).

Suom. L. Onerva. Kirja, Helsinki 1917.

ISBN 978-952-215-929-8

KANSI & TAITTO

Göran de Kopior

KANNEN KUVA

Aimée Pagès-Brune, *Havahtuminen* (Le reveil, 1830–1831),
387 x 489 mm, öljy kankaalle, Wikimedia Commons

VALMISTAJA

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

NTAMO

Helsinki 2024

www.ntamo.net

Georges Sandille.

Tämä omistus, rakas Georges, ei saata vähääkään lisätä maineikkautta nimellenne, joka heijastaa taikansa käsillä olevan kirjan ylle, mutta teossani ei silti ole sen enempää laskelmointia kuin vaatimattomuutta. Haluan näin vahvistaa todellisen ystävyysyden, joka välillämme on jatkunut halki vaellustemme ja etäisyyksiemme ja huolimatta töistämme ja maailman häijyyksistä. Nämä tunnot eivät taatusti koskaan muutu. Tuotoksissani kulkeva ystävien nimien seurue yhdistää mielihyvän heidän suuresta määrästäään aiheutuvaan kipuun, sillä eivät kirjat koskaan synny kärsimyksittä, puhumattakaan uhkaavan tuotteliaisuuteni kirvoittamista soimauksista, aivan kuin eteeni kuvattavaksi asettautunut maailma ei olisi vieläkin tuotteliaampi. Eikö olisikin suloista, Georges, jos tuhottujen kirjallisuuksien antikvaari jonakin päivänä löytäisi pelkän saattueen suuria nimiä, jaloja sydämiä, pyhimyksiä ja puhtaita ystävyysyksiä ja koko aikakauden kunniaa? Enkö voisi tunnustaa suurempaa uskollisuutta tälle onnelle kuin aina koetteilla olevalle menestykselle? Sille, joka teidät hyvin tuntee, ei ole muuta onnea kuin pystyä sanomaan olevansa, kuten minä teen nyt teen,

ystävänne,

de Balzac.

Pariisi, kesäkuussa 1840.

ENSIMMÄINEN
OSA

I.

NEITI RENÉE DE MAUCOMBELLE.

Parisissa, syyskuulla.

Rakas hirveni, minäkin olen päässyt vapauteen! Ja ellet ole kirjoittanut minulle Blois'han, niin olenpa myös ensimmäinen kauniin kirjevaihtomme kohtauspaikalla. Kohota siis kauniit, mustat silmäsi, joiden katse on kiintynyt ensimmäisiin sanoihini, ja säästä huudahduksesi sen kirjeen varalle, jossa uskon sinulle ensimmäisen rakkauteni. Aina puhutaan ensimmäisestä rakkaudesta; onko siis olemassa joku toinenkin rakkaus? Vaiti, sanot sinä, kerro minulle mieluummin, pyydät, miten olet päässyt pois luostarista, johon sinun piti kiintyä luostarilupauksen sitein. Oi ystäväni, olkootpa nyt karmeliittien temput mitkä tahansa, niin on minun vapautukseni ihme ainakin mitä luonnollisin asia maailmassa. Kauhistuneen omantunnon tuskanhuuto on lopultakin ollut voimakkaampi taipumattoman tahdon laskelmien vaatimuksia, siinä kaikki. Tätini ei tahtonut nähdä minun kuolevan hivutustautiin ja sai vihdoin vakuutetuksi äitinikin, joka aina oli pitänyt luostarin muureja ainoana suojeluskeinona tautiani vastaan. Se synkkä raskasmielisyys, johon vaivuin heti sinun lähdettyäsi, kiirehti vain tätä onnellista ratkaisua. Ja nyt olen Parisissa, enkelini, ja minun on kiittäminen sinua siitä, että olen täällä. Oi, Renée rakkahani, jos olisit voinut nähdä minut sinä päivänä, jolloin sinä et enää ollut luonani, niin olisit melkein ollut ylpeä siitä, että niin nuoressa sydämessä olet voinut herättää niin syviä tunteita. Olemme haaveilleet niin paljon yhdessä, niin monesti mielikuvituksessa koetelleet siipiemme kantavuutta ja kokeneet niin paljon yhteistä, että luulen sielujemme kasvaneen

yhteen aivan kuin noiden molempien unkarilaisten tyttöjen, joiden kuolemasta meille kertoi tuo herra Beauvisage, joka ei suinkaan tee kunniaa nimelleen; eipä olisi voinut mistään saada sopivampaa luostarilääkäreä. Etkö ollutkin sairas samaan aikaan kuin ystävättäresi? Syvässä alakuloisuudessani tulin vasta vähitellen ymmärtämään niitä siteitä, jotka meitä yhdistävät; kun erosimme toisistamme, luulin niiden jo katkenneen välimatkan vuoksi ja koko olemassaolo kävi minulle vastenmieliseksi niinkuin hyljätylle turturikyyhkylle; minusta tuntui suloiselta kuolla ja teinkin jo hiljalleni kuolemaa. Olla yksin, karmeliittinunnien luona Blois'ssa ja pelätä koko ajan, että minun täytyisi tehdä lupaukseni ilman minkäänlaista neiti de la Vallièren tapaista edelläkäypää valmistusta ja ilman Renéetäni, tuo kaikki merkitsi minulle todellakin sairautta, kuolettavaa sairautta. Tuon yksitoikkoisen elämän, johon jokainen tunti tuo mukanaan jonkun velvollisuuden, rukouksen, työn, aina saman, niin säntilleen saman, että missä tahansa ollen voi sanoa mitä karmeliittinunna tekee kunakin tuntina päivällä ja yöllä, tuon hirvittävän olotilan, jossa on aivan yhdentekevää, onko ympärillä olevaa maailmaa vai ei, olimme me kaksi osanneet tehdä mitä vaihtelevimmaksi: henkemme lennolla ei ollut mitään rajoja, mielikuvitus avasi valtakuntansa meille, olimme vuorotellen toisiamme elähyttäviä tarulintuja, eloisampi tempasi mukaansa hitaamman ja sielumme aivan kilpailivat hullunkurisissa päähänpistoissa koettaessaan valloittaa itselleen sitä maailmaa, joka meiltä oli kielletty. Ei ollut mitään, ”Pyhimysten elämäkin” siihen luettuna, joka ei olisi muodostunut meille tien viitaksi salattujen asioiden ymmärtämiseen. Sinä päivänä, jolloin sinun suloinen seurasi minulta riistettiin, tuli minusta juuri sellainen, miksi karmeliittinunnaa aina olimme kuvitelleetkin, jonkinlainen uusikuosinen Danae, joka, sensijaan että hän koettaisi täyttää pohjatonta tynnyriä, joka päivä vetää ylös tyhjän ämpärin, en tiedä

mistä kaivosta, aina toivoen sen olevan täynnä. Tätini ei tuntenut meidän sisäistä elämäämme. Hän ei voinut käsittää minun elämäninhoani, kun hänelle itselleen luostarin kaksi tynnyrinalaa merkitsi taivaan esikartanoa. Mutta jotta jo meidän ijällämme kokonaan voisi pyhittää elämänsä uskonnolle, täytyisi olla erinomaisen yksinkertainen, jota me emme ole, rakas ystävä, tai sitten palavan altismielinen, joka ominaisuus juuri tekee tätini niin yleväksi. Tätini uhrautui jumaloidun veljensä vuoksi; mutta kuka voi uhrautua outojen ihmisten tai pelkkien aatteiden vuoksi?

Jo kahden viikon ajan olen sälyttänyt muistiini monenlaisia hauskoja asioita ja kätkenyt sydämeeni kaikenlaisia mietteitä yksinomaan sinua varten. Minulla on niin paljon huomioita sinulle kerrottavana, että tukehtuisin, elleimme entisten armaiden keskustelujen asemesta voisi näin kirjallisesti uskoa salaisuuksia toisillemme. Miten sydämen liikkeet kuitenkin ovat tärkeitä! Aloitan tänä aamuna päiväkirjani ja kuvittelen, että sinäkin olet alkanut kirjoittaa omaasi ja että siis muutaman päivän kuluttua saan mielikuvituksessani elää kanssasi ihanassa Gemenos-laaksossa, jonka tunnen vain sinun kertomuksistasi, samoin kuin sinä saat olla mukana Parisin elämässä, jonka tunnet vain yhteisistä haaveiluistamme.

No niin, kaunokaiseni, eräänä aamuna siis, joka olkoon merkitty ruusunpunaisella elämäni kirjassa, saapuivat Parisista muuan seuranainen ja Philippe, isoäitini viimeinen kamaripalvelija, jotka molemmat oli lähetetty minua noutamaan. Kun tätini, kutsuttuaan minut huoneeseensa, ilmoitti minulle tämän uutisen, en pelkästä ilosta voinut virkkaa sanaakaan, tuijotin vain häneen tylsän näköisenä. – ”Lapseni”, sanoi hän kurkkuäänellään, ”jätät minut kaipauksetta, näen sen kyllä; mutta tämä jäähyväinen ei ole viimeinen, tulemme näkemään toisemme vielä: Jumala on painanut otsaasi valittujensa leiman; sinulla on juuri se ylpeys, joka yhtä

helposti vie taivaaseen kuin kadotukseen, mutta olet liian jalo vajotaksesi! Tunnen sinut paremmin kuin mitä itse tunnet itseäsi: intohimo ei sinulle ole samaa kuin tavallisille naisille.” – Hän veti minut hiljaa luokseen ja painoi otsalleni suudelman, jossa tuntui hehkua siitä tulesta, joka häntä itseään kuluttaa, joka on tummentanut hänen siniset silmänsä, tehnyt hänen silmäluomensa itkusta punaisiksi, painanut kurttuun hänen ohimonsa ja levittänyt hänen kauniille kasvoilleen keltaisenkalpean värin. Hän sai minut värisemään. Ennenkuin vastasin, suutelin hänen käsiään. – ”Rakas täti”, sanoin minä, ”jos kerran teidän ihailtava hyvyttenne ei ole kyennyt tekemään lohduttajaanne minulle mieluisaksi, ei terveelliseksi ruumiilleni eikä suloiseksi sielulleni, niin täytyisi minun tänne takaisin tullakseni vuodattaa niin paljon kyyneleitä, ettette varmastikaan voisi sillä hinnalla toivoa palaustani. En tahdo palata tänne ennenkuin minunkin Ludvig XIV:ni on pettänyt minut, ja jos omani taas tapaan, voi ainoastaan kuolema riistää hänet minulta! En pelkää ensinkään mitään Montespania.” – ”Voi sinua hupsua tyttöä”, sanoi hän hymyillen, ”älä vain jätä noita turhanpäiväisiä ajatuksiasi tänne, vaan vie ne pois mukanasi; ja tiedä myös että sinussa on enemmän Montespania kuin La Vallièrea.” Syleilin häntä. Tätiraukkani ei voinut olla saattamatta minua vielä vaunuihin, ja hänen silmänsä viipyivät vuoroin minussa, vuoroin isieni vaakunassa.

Saavuin Beaugencyhin yön aikaan jonkinlaisessa moraalisessa lamaustilassa, johon tuo omituinen hyvästijättö oli minut uuvuttanut. Mitkä kohtalot odottavatkaan minua tässä uudessa, niin kauan kaivatussa maailmassa? Aluksi ei ollut ketään minua vastaanottamassa, sydämelliset tunteeni vaihtuivat kuin tuhka tuuleen: äitini oli Boulogne-metsässä, isäni valtioneuvostossa; veljeni, herttua de Rhétoré, ei koskaan tule kotiin, sanottiin minulle, ennenkuin juuri paraiksi ehtiäkseen

pukeutua päivällisille. *Miss Griffith* ja *Philippe* johtivat minut huoneisiini.

Näissä huoneissa on ennen asunut minun suuresti rakastettu isoäitini, prinsessa de Vaurémont, jota minun on kiittäminen jostakin omaisuudesta, josta tosin ei kukaan ole hiiskunut minulle sanaakaan. Tällä kohdalla saat ottaa osaa siihen syvään kaihomieleen, joka minut valtasi astuissani tuohon muistojen pyhäkköön. Huoneusto on samassa kunnossa, mihin hän jätti sen. Saan levätä samassa vuoteessa, johon hän kuoli. Istuuduin hänen leposohvansa reunalle ja itkin huomaamatta laisinkaan, etten ollut yksin; muistin, kuinka usein olin istunut hänen polvillaan paremmin kuullakseni hänen sanojaan. Siitä olin useasti katsellut hänen laihoja, vanhuuden ja lähenevän kuoleman kalvamia, punaisenruskeiden pitsien kehystämiä kasvojaan. Tässä huoneessa tuntui leijailevan sama lämpö kuin hänen aikanaan. Kuinka onkaan mahdollista, että neiti *Armande-Louise-Marie de Chaulieun* täytyy aivan kuin jonkun talonpoikaisnaisen paneutua maata isoäitinsä vuoteeseen melkein hänen kuolinpäivänään. Sillä minusta tuntuu siltä, kuin olisi prinsessa, jonka elämän lanka katkesi v. 1817, kuollut aivan eilispäivänä. Tässä huoneessa oli esineitä, joita siinä ei olisi pitänyt olla ja jotka osoittivat kuinka valtakunnan asioita hoitelevat ihmiset saattavat olla huolimattomia omien asioittensa suhteen ja kuinka vähän kuoleman jälkeen on enää muistettu tätä jaloa naista, joka kuitenkin varmasti on yksi kahdeksannentoista vuosisadan suuria naishahmoja. *Philippe* ymmärsi tavallaan, mistä kyyneleeni johtuivat. Hän ilmoitti minulle, että prinsessa testamentissaan oli määrännyt minulle huonekalunsa. Isäni oli muuten jättänyt kaikki suuret huoneet siihen kuntoon, mihin vallankumous oli ne saattanut. Sitten nousin, *Philippe* avasi oven pikku salonkiin, josta pääsee vastaanottohuoneustoon, ja siellä vallitsi sama hävityksen kauhistus, minkä jo vanhastaan tunsin: ovien kamanat,

jotka ennen olivat täynnä kallisarvoisia tauluja, ovat nyt autiot ja tyhjät, marmoripinnat on rikottu, kuvastimet ryöstetty. Ennen aikaan pelkäsin nousta suuria portaita ja kulkea näiden korkeiden, yksinäisten ja avarain salien läpi, menin aina prinsessan luo eräitä pikku portaita myöten, jotka kulkivat suurien portaiden holvin alla ja johtivat hänen pukukammionsa salaovelle.

Huoneusto, johon kuuluu salonki, makuuhuone ja tuo soma, punaiseen ja kultaan soinnutettu kabinetti, josta olen sinulle puhunut, on Invalidikodin puoleisessa päässä taloa. Invalidikodin erottaa bulevardista vain köynnöskasvien peittämä muuri ja komea lehtikuja, jonka puiden tuuheat latvat yhtyvät bulevardin sivukäytävän jalavoihin. Jos ei näkisi Invalidikodin kullalle ja sinelle paistavaa kupukattoa ja sen harmaita muureja, luulisi melkein olevansa metsässä. Näiden kolmen huoneen tyyli ja asema jo osoittavat, että huoneusto on de Chaulieun herttuattarien entinen juhlahuoneusto; herttuoiden huoneusto on talon toisessa siipirakennuksessa; molempien välillä on soma päärakennus ja julkisivun paviljonki, jossa on vain suuria, pimeitä, tyhjyyttään kaikuvia saleja. Philippe näytti ne minulle; niissä vallitsee vieläkin ryöstön jäleltä sama sekasorto, minkä olin nähnyt lapsena. Nähdessään hämmästyneen ilmeeni, kävi Philippe luottavaisen ja salaviisaan näköiseksi. Armaani, kaikki ihmiset tässä valtiomiesten talossa ovat varovaisen vaiteliaita ja salaperäisiä. Hän sanoi minulle sitten, että odotettiin lakia, joka korvaisi maanpakolaisille näiden menettämän omaisuuden arvon. Isäni siirtää siis talonsa korjaamisen siksi, kunnes tämä korvaus on saatu. Kuninkaan arkkitehti oli arvioinut menot kolmeksisadaksi tuhanneksi *livre*ksi. Tämä tiedonanto sai aikaan sen, että vaivuin sanattomana salonkini sohvalle. Jo nyt jotakin! Sensijaan että isäni olisi käyttänyt tuon rahasumman minun naittamiseeni, antoi hän minun mennä luostariin! Tuo ajatus iski päähäni tämän talon kynnyksellä. Oi,

Renée, kuinka olisinkaan tahtonut painaa pääni olkaasi vasten ja kuinka suurella kaipauksella palasinkaan mielikuvituksessani niihin aikoihin, jolloin vielä isoäitini henki elävöitti näitä kahta huonetta! Hän, joka enää elää vain minun sydämessäni, ja sinä, joka olet kaukana Maucombessa, kahdensadan peninkulman päässä minusta, te olette ainoat olennot, jotka rakastatte tai olette minua koskaan rakastaneet. Oi, jospa tuo rakas vanhus niin nuorekkaine katseineen voisi herätä eloon, kun häntä kutsun! Kuinka hyvin me ymmärtäisimmekään toisemme! Hänen muistonsa on äkkiä muuttanut sen tunnelman, jonka vallassa ensin olin. Se, mikä ensin tuntui minusta pyhäinsolvaukselta, onkin käynyt minulle pyhäksi. Tuntuu suloiselta hengittää tuota epämääräistä *à la maréchale* -puuterin tuoksua, joka leijailee täällä ilmassa, tuntuu suloiselta nukkua noiden keltaisten, valkealla kirjailtujen silkkiuutimien suojassa, joihin hänen katseensa ja hengityksensä on varmaankin jättänyt jotakin hänen sielustaan.

Käskin Philippen kiilloittamaan kaikki esineet entiselleen ja asettamaan huoneuston sellaiseen kuntoon, että se vaikuttaa eloisalta ja asutulta. Määräsin itse järjestelyn ja osoitin kullekin huonekalulle oman paikkansa. Täten otin esine esineeltä haltuuni kaiken koettaen asettaa niin, että nämä vanhat kapineet, joita niin suuresti rakastan, jälleen saisivat nuoruuden loistonsa. Aika on hiukan himmentänyt huoneen valkoväriä, samoin ovat myös sen haavemaiset koristekuviot paikotellen kuluneet punertaviksi, mutta tämä kaikki sointuu erittäin hyvin yhteen sen *savonnerie*-maton haalistuneiden värien kanssa, jonka Ludvig XV lahjoitti isoäidilleni samalla kertaa kuin muotokuvansakin. Pöytäkello on Saksin marsalkan lahja. Uuninkauluksella olevat porsliinit ovat marsalkka Richelieultä saadut. Isoäitini muotokuva, joka on maalattu hänestä kahdenkymmenen vuoden ikäisenä, on pitkulaisessa kehyksessä vastapäätä kuninkaan kuvaa. Prinssistä ei ole mitään kuvaa.

Minua miellyttää tämä avomielinen, kaikesta tekopyhyydestä vapaa tapa unhoittaa, joka ikäänkuin yhdellä vedolla antaa kuvan tästä harvinaisesta luonteesta. Kun tätini kerran oli ankarasti sairaana, pyysi hänen rippi-isänsä pyytämällä, että prinssi, joka odotti viereisessä salongissa, saisi tulla sisään. – ”Lääkärin kanssa ja hänen määräyksestään”, vastasi hän. Vuoteessa on telttasuojus ja täytetyt pääpuolet; verhot ovat kauniisti ja runsaasti poimutetut, huonekalut ovat kullatusta puusta ja päällystetyt tuolla samalla valkokukikkaalla keltasilkillä, jota myös valkealla läikesilkillä vuorattuna on käytetty ikkunaverhoiksi. En tiedä, kuka on maalannut ovenkamanat, mutta niihin on kuvattu eräs auringonnousu ja eräs kuuvalomaisema. Uuni on saanut osakseen aivan omituisen käsittelyn. Huomaa selvästi, että viime vuosisadalla oleiltiin paljon lieden ääressä. Siellä tapahtuikin suuria tapahtumia. Kullatusta kuparista tehty tulipesä on jo sinään veistotaiteellinen mestariteos ja sen reunukset mitä kallisarvoisinta ja hienointa työtä, kihveli ja hiilihanko somasti uurrettuja ja lietsin todellinen koru. Tulenvarjostimen korukudelman Gobelinien käsialaa ja sen kirjailu vertoja vailla; hupaiset olennot jotka hyppelevät ristiin rastiin sen poikki, kapuavat sen jaloilla, tukipuilla, sivukaiteilla, ovat vallan viehättäviä; kaikki on muovailtu viuhkan muotoon. Kukahan lie antanut hänelle tämän soman esineen, josta hän niin paljon piti? Tahtoisinpa tietää sen. Kuinka usein näinkään hänet istumassa nojatuolissaan jalat tuota tukipuuta vasten, hameet polviin asti kohollaan, asento näet sitä vaati, niin, siinä hän istui tavan takaa ottaen käteensä nuuskarasiansa ja jälleen asettaen sen pikku pöydälle eteensä, missä myös oli hänen pastilliaskinsa ja silkkivyhtisensä! Mahtoiko hän olla keikailevainen? Kuolemaansa asti hän piti huolta ulkomuodostaan aivan kuin aina olisi ollut päivä jälkeen tuon kauniin muotokuvan valmistamisen, aivan kuin hän yhä vielä olisi odottanut hovin kerman tunkeilevaksi

”

Tulla rakastetuksi joka päivä samalla ja
kuitenkin eri tavalla, ja kymmenen
onnellisen vuoden jälkeen olla
rakastettu vielä yhtä suuresti kuin
ensimmäisenä päivänä!

NTAMO 2024

ISBN 978-952-215-929-8

ROMAANIMESTARI HONORÉ DE BALZACIN (1799–1850)
PERÄTI 91 OSAA KÄSITTÄVÄSSÄ JA LAAJEMMAKSIKIN
KAAVAILLUSSA PROOSAMAMMUTISSA NIMELTÄ
Inhimillinen komedia ON VAIN YKSI KIRJE-

LOISTAVAN

L. ONERVAN

SUOMENNOS ON

EDELLEEN HIENO.

SITÄ VAHVISTAA NYT

SUURI JOUKKO UUSIA

HUOMAUTUKSIA, JOTKA

AUTTAVAT SEURAAMAAN

KERTOMUSTA MODERNIN

ELÄMÄN SYNNYSTÄ.

ROMAANI. SIINÄ LUOSTARIKOULUSTA

AIKUISELÄMÄÄNSÄ RYNTÄÄVÄT

RENÉE JA LOUISE VAIHTAVAT

KOKEMUKSIA JA AJATUKSIA

RAKKAUDESTA JA MUUSTA

KAIKESTA TÄRKEÄSTÄ.

SAMALLA EUROOPPA

SIIRTYY RANSKAN

KOMENNOSSA

VANHASTA

UUTEEN.